

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

*Traducere neoficială a variantei franceze a hotărârii,
efectuată de către asociația obștească „Juriștii pentru drepturile omului”*

SECȚIUNEA A DOUA

CAUZA AMIHALACHIOAIE c. MOLDOVEI

(Cererea nr. 60115/00)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

20 aprilie 2004

DEFINITIVĂ

20/07/2004

Această hotărâre va deveni definitivă în modul stabilit de articolul 44 § 2 al Convenției. Ea poate fi subiect al revizuirii editoriale.

În cauza Amihalachioaie c. Moldovei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secțiunea a Doua, întrunită în cadrul unei camere compuse din:

Dl J.-P. COSTA, *Președinte*,

Dl L. LOUCAIDES,

Dl C. BÎRSAN,

Dl K. JUNGWIERT,

Dl V. BUTKEVYCH,

Dna W. THOMASSEN,

Dl S. PAVLOVSKI, *judcători*,

și dl T. L. EARLY, *Grefier adjunct al Secțiunii*,

Deliberând la 3 februarie și 23 martie 2004 în ședință închisă,

Pronunță următoarea hotărâre, care a fost adoptată la ultima dată menționată.

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea (nr. 60115/00) depusă împotriva Republicii Moldova, prin care un cetățean al acestui stat, dl Gheorghe Amihalachioaie („reclamantul”), s-a adresat Curții la 14 iulie 2000, în conformitate cu articolul 34 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale („Convenția”).

2. Reclamantul este reprezentat de către dl A. Tănase, avocat din Chișinău. Guvernul Republicii Moldova („Guvernul”) este reprezentat de către Agentul său, dl V. Pârlog, de la Ministerul Justiției.

3. În cererea sa, reclamantul pretinde încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare garantat de articolul 10 al Convenției, ca urmare a amendării sale pentru critica adusă unei hotărâri a Curții Constituționale cu privire la constituționalitatea legislației privind organizarea profesiei de avocat.

4. Cererea a fost inițial repartizată primei secțiuni a Curții (articolul 52 § 1 al Regulamentului Curții).

5. La 1 noiembrie 2001, Curtea a modificat compoziția secțiunilor sale (articolul 25 § 1 al Regulamentului Curții). Cauza a fost, astfel, repartizată celei de-a doua secțiuni (articolul 52 § 1). În cadrul respectivei secțiuni, în conformitate cu articolul 26 § 1, a fost constituită camera competentă de a examina această cerere (articolul 27 § 1 al Convenției).

6. Printr-o decizie din 23 aprilie 2002, camera a declarat cererea parțial admisibilă.

7. Atât reclamantul, cât și guvernul au prezentat observații scrise cu privire la fondul cauzei (articolul 59 § 1 al Regulamentului Curții).

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

8. Reclamantul este cetățean al Republicii Moldova născut în anul 1949 și care locuiește în Chișinău (Moldova). Dumnealui este avocat și președinte al Uniunii avocaților din Republica Moldova.

9. În anul 2000, un grup de deputați împreună cu avocatul parlamentar din Republica Moldova au depus la Curtea Constituțională sesizarea de a verifica constituționalitatea Legii nr. 395-XIV cu privire la avocatură. Legea prevedea, printre altele, obligația tuturor avocaților care profesau în Republica Moldova să fie membri ai Uniunii Avocaților, formată din toți avocații înscrși în birourile de avocați din întreaga țară. Ei au invocat faptul că afilierea obligatorie a avocaților la această uniune era contrară dreptului la libertatea de asociere garantat de Constituția Republicii Moldova.

10. După ce a obținut, printre altele, avizul Uniunii Avocaților, care considera că legea era conformă Constituției, Curtea Constituțională a pronunțat la 15 februarie 2000 o hotărâre prin care a declarat neconstituționale prevederile legale cu privire la afilierea obligatorie a avocaților la Uniunea Avocaților din Republica Moldova.

11. Într-o convorbire telefonică cu A.M., jurnalist la ziarul *Экономическое обозрение*, reclamantul a criticat hotărârea Curții Constituționale.

12. În ediția din luna februarie a anului 2000 a ziarului respectiv, A.M. a publicat un articol despre polemica declanșată în rândul avocaților de hotărârea din 15 februarie 2000 a Curții Constituționale. Printre altele, jurnalistul s-a referit la convorbirea telefonică pe care a avut-o cu reclamantul în următorii termeni:

„(...) După ce hotărârea Curții Constituționale a fost făcută publică, ziarul *Экономическое обозрение* a adresat câteva întrebări președintelui Uniunii Avocaților, dlui Gheorghe Amihalachioaie. Dacă comentariile sale sunt pline de emoții, este, fără îndoială, datorită faptului că ele au fost formulate într-un astfel de context:

„Din cauza hotărârii Curții Constituționale, se va instala o anarhie completă în organizarea profesiei de avocat, a spus dl Amihalachioaie. „Veți vedea ce se va întâmpla într-un an de zile. Începând cu această zi, nu mai există un sistem unic de organizare a profesiei și nici un stat unitar. Noi ne-am obișnuit cu acest lucru – este mult mai ușor de a trăi și lucra într-un haos. Impozitele nu se achită, nu există un control și, prin urmare, nici etică, nici disciplină și nici responsabilitate”.

În lumina celor spuse, se pune întrebarea: Curtea Constituțională, este oare ea constituțională? În anul 1990, Organizația Națiunilor Unite a adoptat Principiile de bază cu privire la rolul avocaților, garantate perfect în dreptul nostru. Peste tot în lume, profesia de avocat este independentă. Numai în Republica Moldova ea este subordonată puterii executive, adică Ministerului Justiției. Acest lucru reprezintă o încălcare gravă a principiilor democratice fundamentale.

Curtea Constituțională nu a luat în considerație exemplele specifice din jurisprudența Curții de la Strasbourg la care s-a făcut referire în avizul prezentat de Uniunea Avocaților. Probabil judecătoria Curții Constituționale nu consideră Curtea Europeană a Drepturilor Omului o autoritate. Trebuie să prezum oare faptul că ei au obținut mai multă experiență în cinci ani decât judecătoria de la Strasbourg în cincizeci de ani? Cu certitudine, noi vom informa Consiliul Europei că Republica Moldova nu respectă jurisprudența și exigențele Curții Europene a Drepturilor Omului”.

În conformitate cu termenii folosiți de dl Amihalachioaie, printre juriști, avocații au fost considerați întotdeauna ca fiind o categorie superioară: „Cu toate acestea, chiar și după hotărârea Curții Constituționale, corpul avocaților rămâne o putere”. (...)”

13. Printr-o scrisoare din 18 februarie 2000, Președintele Curții Constituționale a informat reclamantul că cele afirmate de el în ziarul *Экономическое обозрение* pot fi considerate ca lipsă de respect față de Curtea Constituțională în sensul articolului 82 § 1 (e) al Codului jurisdicției constituționale, și a solicitat reclamantului să prezinte explicații scrise cu privire la acest subiect în termen de zece zile.

14. La 28 februarie 2000, reclamantul a prezentat explicațiile solicitate. El a declarat că a aflat despre publicarea afirmațiilor sale din scrisoarea din 18 februarie 2000 pe care i-a adresat-o Curtea Constituțională și a confirmat faptul că a avut o lungă conversație telefonică cu jurnalistul A.M. la subiectul hotărârii din 15 februarie 2000. Totodată, el a subliniat că afirmațiile sale au fost denaturate și scoase dintr-un context mult mai larg. El a adăugat că, dacă A.M. i-ar fi prezentat articolul înainte de publicare, el ar fi verificat, în mod riguros, felul în care afirmațiile sale au fost prezentate și și-ar fi asumat întreaga responsabilitate pentru cele afirmate.

15. La 6 martie 2000, Curtea Constituțională, aplicând articolele 81 și 82 ale Codului jurisdicției constituționale, a adoptat o decizie irevocabilă prin care i-a aplicat reclamantului o amendă administrativă în mărime de 360 lei moldovenești (echivalentul a 36 de euro).

Curtea Constituțională a constatat că, în interviul sus-menționat, reclamantul a declarat: „Din cauza hotărârii Curții Constituționale, se va instala o anarhie completă în organizarea profesiei de avocat (...) se pune întrebarea: Curtea Constituțională, este oare ea constituțională? (...) judecătoria Curții Constituționale nu consideră Curtea Europeană a Drepturilor Omului o autoritate”. Ea a considerat că aceste afirmații demonstau o lipsă de respect a reclamantului față de Curtea Constituțională și hotărârea acesteia.

16. Hotărârea Curții Constituționale fiind irevocabilă, la 7 iulie 2000, reclamantul a plătit suma de 360 lei (echivalentul a 36 de euro) în contul Ministerului Finanțelor.

II. DREPTUL INTERN RELEVANT

17. Prevederile relevante ale Codului jurisdicției constituționale sunt următoarele:

Articolul 81 § 1

„Pentru a apăra demnitatea judecătorilor Curții Constituționale, a participanților la proces și pentru a asigura condiții de exercitare a jurisdicției constituționale, Curtea este în drept să ia măsurile prevăzute la articolul 82. ”

Articolul 82

„(1) În vederea asigurării exercitării jurisdicției constituționale, se prevede răspundere administrativă, sub formă de amendă de până la 25 salarii minime, pentru:

- (a) declarații neconstituționale, indiferent de modul lor de exprimare;
 - (b) imixtiune în activitatea procedurală a judecătorilor Curții Constituționale, încercare de a exercita influență asupra lor prin metode neprocedurale;
 - (c) neîndeplinire nemotivată, în modul și în termenii stabiliți, a cerințelor judecătorilor Curții, neexecutare a hotărârilor și avizelor Curții;
 - (d) încălcare a jurământului judiciar;
 - (e) manifestare a lipsei de respect față de Curtea Constituțională prin nesocotirea dispozițiilor date de președintele ședinței, prin încălcare a ordinii în ședință, precum și săvârșirea altor fapte care denotă desconsiderare vădită față de Curte, de procedura jurisdicției constituționale.
- (...).”

18. Articolul 4 al Legii presei, nr. 243-XIII din 26 octombrie 1994, prevede următoarele:

„Publicațiile periodice (...) publică, potrivit aprecierilor proprii, orice fel de materiale și informații, ținând cont de faptul că exercițiul acestor libertăți ce comportă datorii și responsabilități este supus unor formalități, condiții, restrângeri și unor sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea crimei, ocrotirea sănătății, protecția moralei, protecția reputației sau apărarea drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea unor informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judiciare”.

ÎN DREPT

I. PRETINSA VIOLARE A ARTICOLULUI 10 AL CONVENȚIEI

19. Reclamantul susține că condamnarea sa constituie o ingerință nejustificată în dreptul său la libertatea de exprimare. El invocă articolul 10 al Convenției care prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații sau idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. (...)

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, (...) pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești”.

A. Argumentele părților

1. Reclamantul

20. Reclamantul consideră că ingerința în dreptul său la libertatea de exprimare nu era nici „prevăzută de lege” și nici „necesară într-o societate democratică”.

21. Mai întâi de toate, el declară faptul că articolul 82 al Codului jurisdicției constituționale nu întrunește exigențele cu privire la previzibilitatea legii, deoarece articolul respectiv nu definește cu destulă claritate faptele susceptibile de a fi supuse unei sancțiuni administrative. În special, reclamantul se plânge că din conținutul articolului 82 este dificil de a determina dacă sunt susceptibile de a fi sancționate doar faptele comise în timpul unei ședințe a Curții Constituționale sau toate faptele care exprimă o lipsă de considerație față de Curte și de procedura sa.

22. Reclamantul declară, de asemenea, că nu a criticat Curtea Constituțională sau judecătorii săi în general, dar că, în contextul unei dezbateri largi cu privire la organizarea profesiei de avocat, el a dezaprobat hotărârea acestei jurisdicții. Prin urmare, el consideră că sancțiunea la care a fost supus nu a fost necesară într-o societate democratică.

2. Guvernul

23. Guvernul a admis că a existat o ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare, dar el consideră că ingerința incriminată corespunde exigențelor paragrafului 2 al articolului 10 al Convenției.

Guvernul, de asemenea, consideră că articolul 82 al Codului jurisdicției constituționale corespunde criteriului de previzibilitate, el fiind interpretat în lumina articolului 81, care prevede că Curtea Constituțională poate lua măsuri care pot constitui o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare, pentru a proteja demnitatea judecătorilor săi și a garanta condiții corespunzătoare pentru exercitarea justiției constituționale.

Or, ținând cont de funcția reclamantului și de experiența sa profesională, Guvernul consideră că reclamantul ar fi putut să-și dea seama că autoritatea Curții Constituționale trebuie respectată nu doar în cadrul audierilor, dar și în afara acestora.

24. Guvernul declară că ingerința a fost justificată de necesitatea de a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judiciare și că ea a fost necesară

într-o societate democratică, deoarece reclamantul a depășit limitele criticii admisibile, afirmațiile sale fiind defăimătoare și ofensatoare pentru judecătorii Curții Constituționale, precum și pentru însăși Curtea Constituțională. El subliniază faptul că în calitate sa de avocat, reclamantul era obligat să fie rezervat față de puterea judecătorească și că, prin urmare, libertatea sa de exprimare era mai restrânsă.

B. Aprecieria Curții

1. Principii generale

25. Curtea amintește faptul că o „lege”, în sensul articolului 10 § 2 al Convenției, este o normă formulată cu destulă precizie pentru a permite unui cetățean să decidă conduita sa și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele care ar putea rezulta dintr-un fapt determinat. Totodată, aceste norme nu trebuie să fie previzibile cu certitudine absolută, chiar dacă o astfel de certitudine ar fi binevenită, deoarece dreptul trebuie să știe să se adapteze la schimbările de situație. De asemenea, multe legi conțin, prin natura lucrurilor, formulări mai mult sau mai puțin vagi ale căror interpretare și aplicare depind de practică (*Sunday Times v. Royaume-Uni (nr.1)*, hotărâre din 26 aprilie 1979, seria A nr.30, p.31, § 49, și *Hertel v. Suisse*, hotărâre din 25 august 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-VI, p. 2325-2326, § 35).

26. Gradul de precizie depinde într-o mare măsură de conținutul textului în cauză, de domeniul pe care urmează să-l guverneze, precum și de numărul și statutul destinatarilor săi (*Groppera Radio AG et autres v. Suisse*, hotărâre din 28 martie 1990, seria A nr.173, p.26, § 68).

27. Curtea, de asemenea, reamintește că statutul specific al avocaților îi plasează într-o poziție centrală în administrarea justiției, în calitate de intermediari între justițiabili și instanțele de judecată, fapt care explică restricțiile de conduită impuse în mod obișnuit membrilor baroului (*Casado Coca v. Espagne*, hotărâre din 24 februarie 1994, seria A nr. 285-A, p.21, § 54).

28. Totuși, așa precum Curtea a avut deja ocazia să afirme, libertatea de exprimare se referă, de asemenea, și la avocați, care au dreptul de a se pronunța în mod public cu privire la funcționarea justiției, critica căreia nu trebuie, însă, să depășească anumite limite. Mai mult, Articolul 10 al Convenției protejează nu numai esența ideilor și a informațiilor exprimate, dar, de asemenea, și forma pe care acestea o iau. În acest sens, urmează să se țină cont de echilibrul care trebuie să existe între diferitele interese implicate, printre care figurează dreptul publicului de a fi informat asupra aspectelor care se referă la funcționarea puterii judiciare, imperativele unei bune administrări a justiției și demnitatea profesiei de avocat (*Schopfer v. Suisse*, hotărâre din 20 mai 1998, *Recueil* 1998-III, p.1053-1054, § 33).

29. Chiar dacă statele contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere pentru a decide dacă o asemenea necesitate există, o astfel de marjă este dublată de un control european care se referă atât la lege, cât și la deciziile care o aplică (*Sunday Times v. Royaume-Uni* (nr. 2), hotărâre din 26 noiembrie 1991, seria A nr. 217, p.28-29, § 50)

30. În exercițiul controlului său, Curtea trebuie să analizeze ingerința litigioasă în lumina ansamblului cauzei, inclusiv conținutul afirmațiilor reclamantului și contextul în care acestea au fost exprimate, pentru a determina dacă ingerința „corespunde unei necesități sociale impetuoase”, a fost „proporțională scopului legitim urmărit” și dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a o justifica au fost „pertinente și suficiente” (*Sunday Times* (nr.2), *ibidem.*; și *Nicula v. Finlande*, nr. 31611/96, § 44, CEDH 2002-II).

2. Aplicarea principiilor menționate mai sus în această cauză

31. Curtea notează faptul că reclamantul a fost condamnat pentru că a afirmat într-un „interviu” acordat unui ziar că în urma unei hotărâri a Curții Constituționale „o anarhie totală se va instaura în organizarea profesiei de avocat” și că, prin urmare, se pune întrebarea dacă Curtea Constituțională este constituțională. Reclamantul a fost, de asemenea, condamnat pentru că a declarat că judecătorii Curții Constituționale „nu ar considera Curtea Europeană a Drepturilor Omului o autoritate”.

Or, o astfel de condamnare poate fi considerată o ingerință în exercitarea de către reclamant a dreptului său la respectarea libertății sale de exprimare, așa precum aceasta este garantată de articolul 10 al Convenției.

32. Curtea constată că ingerința în cauză a fost „prevăzută de lege” în sensul paragrafului al doilea al articolului 10 al Convenției. În această privință, ea relevă că controversa dintre părți se referă la interpretarea extensivă sau restrictivă a articolului 82 al Codului jurisdicției constituționale, care definește faptele susceptibile de sancțiuni administrative.

33. Curtea notează că textul articolului 82 conține o prevedere generală în conformitate cu care sunt pedepsite cu amendă faptele care exprimă o lipsă vădită de considerație față de Curtea Constituțională și de procedura acesteia.

Curtea consideră că deși faptele incriminate nu sunt definite sau enumerate cu o precizie absolută de către lege, reclamantul putea, în mod rezonabil, să prevadă, având în vedere profesia sa de jurist și experiența sa profesională în calitate de președinte al baroului, că afirmațiile sale erau susceptibile să cadă sub incidența prevederii citate mai sus din Codul jurisdicției constituționale.

34. De asemenea, Curtea estimează că ingerința litigioasă a urmărit un scop legitim, deoarece ea a fost justificată de necesitatea de a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești, în sensul paragrafului al

doilea al articolului 10 al Convenției. Rămâne de analizat dacă ingerința a fost „necesară într-o societate democratică”.

35. Curtea relevă că afirmațiile reclamantului s-au referit la o chestiune de interes general și că ele s-au înscris în cadrul unei polemici aprinse declanșate printre avocați de o hotărâre a Curții Constituționale cu privire la statutul profesiei de avocat și care pune capăt organizării avocaților într-o structură unică - Uniunea Avocaților din Republica Moldova, al cărei președinte era reclamantul.

36. În acest context, Curtea estimează că, chiar dacă aceste afirmații pot fi considerate de natură să denote o anumită lipsă de respect față de Curtea Constituțională datorită hotărârii sale, ele nu pot fi calificate nici grave și nici injurioase față de judecătorii Curții (a se vedea *mutatis mutandis*, *Skalka v. Pologne*, nr.43425/98, § 34, 27 mai 2003; *Perna v. Italie* [GC], nr.48898/99, § 47, CEDH 2003-V; *Nikula* citată mai sus, § § 48, 52).

37. În afară de aceasta, ținând cont de faptul că presa a preluat afirmațiile reclamantului și că acesta a declarat ulterior că o parte din afirmații au fost denaturate (paragraful 14 de mai sus), Curtea estimează că reclamantul nu poate fi considerat responsabil de tot ceea ce figura în „interviul” publicat.

38. În fine, Curtea subliniază că deși amenda de 360 de lei (ceea ce constituie echivalentul a 36 euro) impusă reclamantului reprezintă o sumă modestă, ea nu este una simbolică și demonstrează intenția de a pedepsi sever reclamantul, Curtea Constituțională aplicând o amendă aproape de maximumul prevăzut de lege.

39. Având în vedere cele expuse mai sus, Curtea estimează că restrângerea libertății de exprimare a reclamantului nu a constituit „o necesitate socială imperioasă” și că autoritățile naționale n-au prezentat motive „pertinente și suficiente” pentru a o justifica. Deoarece reclamantul nu a depășit limitele criticii permise de articolul 10 al Convenției, ingerința incriminată nu poate fi considerată ca fiind „necesară într-o societate democratică”.

40. Prin urmare, a existat o violare a articolului 10 al Convenției.

II. APLICAREA ARTICOLULUI 41 AL CONVENȚIEI

41. Articolul 41 al Convenției prevede următoarele:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o violare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înantelor Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei violări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă”.

A. Prejudiciu

42. Reclamantul a solicitat 100,000 euro cu titlu de prejudiciu moral cauzat prin condamnarea sa, care i-a adus o atingere gravă reputației sale de avocat și președinte al Uniunii Avocaților.

43. Guvernul a considerat suma cerută de reclamant cu titlu de prejudiciu moral ca fiind exagerată. El a mai adăugat faptul că, în orice caz, simpla constatare a violării articolului 10 poate constitui în sine o satisfacție echitabilă suficientă.

44. Curtea consideră că constatarea unei violări constituie în sine o satisfacție echitabilă suficientă pentru orice prejudiciu moral eventual suferit de reclamant.

B. Costuri și cheltuieli

45. Reclamantul a pretins 2,000 dolari americani (echivalentul a 1 670 euro) care reprezintă onorariul avocatului pentru reprezentarea lui la Curte. El face referire la contractul încheiat cu avocatul său, conform căruia această sumă urmează să fie plătită avocatului dacă reclamantul obține câștig de cauză în fața Curții. El subliniază faptul că încheierea unor astfel de contracte constituie o practică constantă pentru avocații din Republica Moldova.

46. Guvernul s-a opus acestei pretenții, declarând că suma solicitată este excesivă și că aceste cheltuieli n-au fost angajate.

47. Nu ține de competența Curții de a se expune asupra acordului cu privire la onorarii. În conformitate cu jurisprudența sa, ea urmează să stabilească dacă costurile și cheltuielile au fost realmente angajate, necesare și rezonabile ca mărime (*Nilsen et Johnsen v. Norvège* [GC], nr.23118/93, § 62, CEDH 1999-VIII). În această privință, Curtea poate să se bazeze pe elemente precum numărul de ore lucrate de avocat și tariful perceput de acesta pentru o oră de lucru (*Iatridis v. Grèce* (satisfacția echitabilă) [GC], nr. 31107/96, § 55, CEDH 2000-XI).

În această cauză, reclamantul nu a prezentat nicio justificare în sprijinul pretențiilor sale. În consecință, Curtea decide să nu aloce reclamantului nicio sumă cu acest titlu.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Hotărăște* cu șase voturi pentru și unul împotrivă că a avut loc o violare a articolului 10 al Convenției;

2. *Hotărăște* cu cinci voturi pentru și două împotrivă că constatarea unei violări constituie în sine o satisfacție echitabilă suficientă pentru prejudiciul moral eventual suferit de reclamant;
3. *Respinge* cu cinci voturi pentru și două împotrivă restul pretențiilor din cererea de satisfacție echitabilă.

Redactată în limba franceză și comunicată în scris la 20 aprilie 2004, în conformitate cu articolul 77 § 2 și 3 al Regulamentului Curții.

Lawrence EARLY
Grefier Adjunct

Jean-Paul COSTA
Președinte

În conformitate cu articolul 45 § 2 al Convenției și articolul 74 § 2 al Regulamentului Curții, următoarele opinii separate sunt anexate la această hotărâre:

- (a) opinia parțial concordantă și parțial disidentă a dlui Loucaides;
- (b) opinia parțial concordantă și parțial disidentă a dnei Thomassen;
- (c) opinia disidentă a dlui Pavlovski.

J.-P.C.
T.L.E.

OPINIA PARȚIAL CONCORDANTĂ ȘI PARȚIAL DISIDENTĂ A JUDECĂTORULUI LOUCAIDES

(Traducere)

Eu împărtășesc opinia majorității potrivit căreia a avut loc o violare a articolului 10 al Convenției în această cauză, dar eu ajung la această concluzie din motive diferite de cele ale majorității. Pe scurt, eu consider că restricția prevăzută în prevederile legale pertinente, aplicată reclamantului sub forma unei amenzi administrative, ca urmare a faptului că într-un interviu acesta a făcut anumite afirmații cu privire la o hotărâre a Curții Constituționale, nu a corespuns, în mod direct, unui scop legitim corespunzător, și anume garantarea autorității și imparțialității puterii judecătorești, și a depășit ceea ce era necesar pentru a atinge acest scop. În consecință, eu cred că restricția legislativă în cauză nu ar putea fi considerată în sine ca vizând un asemenea scop.

Conform unui principiu de interpretare a Convenției ferm stabilit, restricțiile la drepturile și libertățile enumerate în Convenție trebuie să fie interpretate în mod strict și îngust. Așa precum Comisia a constatat în cauza *Sunday Times* (seria B, nr.28, p.64, § 194), în contextul Convenției, o interpretare strictă a clauzelor de excepție semnifică faptul

„că nici un alt criteriu decât cele menționate în însăși clauza de excepție nu poate justifica o restricție, oricare ar fi ea, și că aceste criterii la rândul lor trebuie să fie interpretate astfel încât sensul cuvintelor să nu fie lărgit dincolo de conținutul lor obișnuit”.

În afară de acest principiu de interpretare, doi factori proprii articolului 10 încadrează natura și semnificația scopului autorizat pentru analiza unei restricții. Este vorba, în primul rând, de condiția conform căreia restricția să fie considerată ca fiind „necesară într-o societate democratică” și, în al doilea rând, de conceptul de „autoritate” a puterii judecătorești pentru apărarea căreia poate fi aplicată restricția.

Întrebarea cu privire la faptul dacă o lege care limitează unul din drepturile garantate de Convenție vizează în realitate un scop legitim trebuie, în opinia mea, să fie întotdeauna examinată în conformitate cu exigențele unei societăți democratice moderne. Nu este suficient ca o lege care prevede o astfel de restricție să invoce unul din obiectivele pentru care restricția pertinentă este permisă. Chestiunea de fond trebuie întotdeauna să presupună analiza faptului dacă restricția este realmente necesară pentru a atinge acest scop, ținând cont de condițiile actuale de exercitare a democrației. Dacă restricția depășește ceea ce este necesar pentru scopul urmărit sau dacă ea nu face decât să servească acestui scop fie întâmplător, fie indirect, ea nu poate fi considerată ca necesară într-o societate democratică, pentru a atinge acest scop, și, prin urmare, trebuie considerat faptul că ea nu rezultă din clauza de excepție corespunzătoare.

În această cauză, partea pertinentă a prevederii legale în virtutea căreia reclamantul a fost sancționat este următoarea:

„În vederea asigurării exercitării jurisdicției constituționale, se prevede răspundere administrativă, sub formă de amendă de până la 25 salarii minime, pentru:

(...) (e) manifestare a lipsei de respect față de Curtea Constituțională prin nesocotirea dispozițiilor date de președintele ședinței, prin încălcare a ordinii în ședință, precum și săvârșirea altor fapte care denotă *desconsiderare* vădită față de Curte (...).” (caracterele italice au fost adăugate)

Totodată, eu nu văd cum ar putea fi necesar într-o societate democratică modernă, de a sancționa pe cineva care a exprimat o „desconsiderare” față de o jurisdicție oricare ar fi ea (spre deosebire de conceptul mai strict de „*contempt of court*” (sfidare a instanței de judecată) pentru *a garanta autoritatea puterii judiciare*. Libertatea de a critica hotărârile instanțelor judecătorești și funcționarea puterii judiciare în general constituie în prezent un aspect indispensabil al democrației, și aceasta cu atât mai mult cu cât o astfel de critică asigură un control adecvat al autorității judecătorești. Această critică ar putea fi, în mod rezonabil, interpretată ca o lipsă de „respect” față de o instanță de judecată, deoarece termenul „respect” este atât de larg, încât orice confruntare sau dispută cu un act al puterii judiciare pot fi asimilate cu o simplă critică.

În această privință, este important să se țină cont de exigențele unei societăți democratice moderne, unde toate instituțiile de stat trebuie să fie responsabile în fața poporului, acesta având dreptul de a se exprima liber cu privire la chestiuni referitoare la o eventuală disfuncție a acestor instituții. Într-o societate democratică modernă, critica acestor instituții, chiar dacă ea este echivalentă cu o lipsă „de respect”, constituie o valoare mult mai importantă decât protecția prestigiului unei instituții de stat, oricare ar fi ea. În opinia mea, este util de a reaminti ceea ce un eminent judecător britanic, Lordul Denning, *Master of the Rolls*, a spus, în anul 1968, cu referire la un articol care critica dur o hotărâre a Curții de Apel¹, articolul respectiv fiind calificat drept „*contempt of court*” (sfidare a instanței de judecată):

„Acest articol este desigur critic față de această curte. Deoarece se referă la Curtea de Apel, trebuie să recunoaștem că este eronat (...). Permiteți-mi să spun de la început că noi nu vom utiliza niciodată această noțiune (cea de „*contempt of court*” (sfidare a instanței de judecată)) pentru a apăra propria noastră demnitate. Această noțiune trebuie să se bazeze pe fundamente mult mai sigure. Noi nu o vom folosi pentru a-i face să tacă pe cei care ne critică. Noi nu ne temem de critică și nici nu o detestăm. De fapt, este vorba de ceva mult mai important, de libertatea lor de exprimare. Fiecare are dreptul în fața Parlamentului sau în afara lui, în presă sau în audiovizual să facă

¹ Acest articol conținea pasajul următor: „Recenta hotărâre pronunțată de Curtea de Apel constituie un exemplu straniu de orbire care pune stăpânire uneori pe cei mai buni judecători. Legislația adoptată în anul 1960 și după aceasta, ulterior, a devenit aproape inaplicabilă din cauza hotărârilor irealiste, contradictorii și eronate în cauze importante, pronunțate inclusiv de Curtea de Apel. Atunci ce fac ei? Își cer oare scuze pentru cheltuielile și problemele cauzate poliției? Pentru nimic în lume”.

comentarii echitabile, chiar și în mod deschis, cu privire la chestiunile de interes general. Comentatorii pot vorbi despre tot ceea ce se întâmplă într-o instanță de judecată. Ei pot spune că noi ne înșelăm și că hotărârile noastre sunt eronate, că ele sunt sau nu supuse apelului”¹.

Mai mult decât atât, termenul „autoritate” semnifică dreptul de a conduce, puterea de a impune respect (dicționarul *le Petit Robert*). Încă o dată, eu nu văd cum o simplă lipsă de „respect” față de o instanță de judecată ar putea diminua autoritatea puterii judiciare de a impune respect față de hotărârile sale sau alte acte judecătorești. O asemenea „autoritate” poate fi efectivă, chiar și în cazul lipsei de „respect” din partea persoanelor asupra cărora ea este exercitată sau de către orice altă terță parte.

În aceste condiții, eu consider că legea în cauză, în măsura în care ea interzice, în termeni absoluți, faptele care exprimă o *desconsiderare* (lipsă de respect) față de Curtea Constituțională, pentru a proteja, după cum afirmă guvernul, *autoritatea* acestei Curți, este în afara câmpului de aplicare a acestui obiectiv și nu va fi considerată ca vizându-l pe acesta din urmă. Anume aceasta ilustrează clar aplicarea în această cauză a acestei legi față de reclamant.

Articolul 41

Eu am votat împotriva deciziei majorității de a nu aloca o sumă de bani cu titlu de satisfacție echitabilă și costuri și cheltuieli reclamantului. Eu sunt de acord cu argumentele prezentate de către dna judecător Thomassen care explică faptul că reclamantului ar fi trebuit să i se aloce sume de bani cu acest titlu.

¹ *R. v. Metropolitan Police Commissioner, ex parte Blackburn* (nr.2), *All England Law Reports*, 1968, vol.2, p.320

OPINIA PARȚIAL CONCORDANTĂ ȘI PARȚIAL DISIDENTĂ A JUDECĂTORULUI THOMASSEN

(Traducere)

Eu împărtășesc opinia majorității potrivit căreia a avut loc o violare a articolului 10 în această cauză, dar ajung la această concluzie din motive diferite de cele ale majorității. Eu nu sunt totuși, de acord cu respingerea de către majoritate a pretențiilor reclamantului în temeiul articolului 41 al Convenției.

Ingerința în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare se bazează pe al doilea paragraf al articolului 10 care permite de a supune exercitarea acestei libertăți unor restricții necesare „pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești”. Această justificare este apropiată de noțiunea din dreptul englez „*contempt of court*” (sfidarea instanței de judecată), care vizează protecția autorității și independenței instanțelor judecătorești, precum și a drepturilor părților la procedurile judecătorești, împotriva oricărei încălcări din partea publicațiilor sau altor astfel de acte (*Sunday Times v. Royaume-Uni (nr.1)*, hotărâre din 26 aprilie 1979, seria A nr. 30, p. 34, § § 55-56).

În această cauză, articolele 81 și 82 din Codul jurisdicției constituționale conferă Curții Constituționale competențe de a examina, interoga și lua măsuri din proprie inițiativă și în nume propriu „pentru a apăra demnitatea judecătorilor Curții Constituționale, a participanților la proces și pentru a asigura condiții de exercitare a jurisdicției constituționale” (a se vedea paragraful 17 al hotărârii).

Orice temei prezentat pentru a justifica acordarea unei autorități atât de largi unei instanțe de judecată trebuie examinat îndeaproape ținându-se cont de importanța dreptului la libertatea de exprimare. Aceasta înseamnă, în opinia mea, că, în principiu, o instanță de judecată nu trebuie să folosească această autoritate, decât dacă ea își exercită responsabilitățile sale de garantare a echității unei proceduri pendinte, ceea ce constituie unica justificare a sancțiunilor pentru fapte de sfidare a instanței de judecată.

Nu s-ar putea spune, în mod rezonabil, că Curtea Constituțională și-a exercitat împuternicirile sale pentru a garanta echitatea unei proceduri pendinte. De fapt, ea a demarat procedura împotriva reclamantului, l-a interogat, apoi i-a aplicat o amendă după pronunțarea hotărârii sale. Măsurile sale nu au vizat comportamentul reclamantului, în calitate de avocat în cursul procedurii, dar atitudinea pe care el a avut-o în calitate de parte, comentând hotărârea irevocabilă a Curții Constituționale. Curtea Constituțională a făcut uz de autoritatea sa, nu în scopul prevăzut – de a garanta echitatea procedurii în curs – dar, pentru a limita dreptul democratic al reclamantului de a dezbate în mod public hotărârea pronunțată de această Curte.

Mai mult, în măsura în care folosirea acestei autorități a presupus și aplicarea unei amenzi reclamantului, un astfel de fapt implică probleme care se referă la dreptul reclamantului ca învinuirea penală împotriva sa să fie examinată de un tribunal independent și imparțial (*Kyprianou v. Chypre*, nr.73797/01, hotărâre din 27 ianuarie 2004).

În opinia mea, articolul 10 § 2 nu ar putea justifica o astfel de ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare. Drept urmare, contrar majorității, eu nu consider că măsurile luate și motivele invocate de către Curtea Constituțională (paragraful 15 din hotărâre) au urmărit scopul garantării autorității și imparțialității puterii judiciare.

Chiar dacă presupunem că restricțiile dreptului reclamantului ar fi fost impuse de o instanță de judecată imparțială, în cadrul unei proceduri independente, și că ele ar fi avut drept scop garantarea autorității și imparțialității puterii judiciare, sancțiunea aplicată reclamantului nu ar putut fi considerată ca fiind necesară într-o societate democratică. În această privință, eu subscriu opiniei majorității, însă eu aș fi ajuns la o concluzie identică cu cea a majorității dacă amenda ar fi avut un caracter simbolic (a se vedea paragraful 38 al hotărârii).

După cum s-a pronunțat și judecătorul Loucaides în opinia sa separată, eu cred că libertatea de a critica hotărârile judecătorești și funcționarea puterii judecătorești constituie un element indispensabil al democrației. Această cauză demonstrează importanța pe care o are libertatea de a critica. Curtea Constituțională a declarat neconstituțională o lege care prevedea obligația avocaților din Republica Moldova de a se afilia Uniunii Avocaților din Republica Moldova. O astfel de obligație este admisă în sistemele juridice ale multor state europene, unde ea este considerată ca fiind necesară pentru a proteja independența profesiei de avocat. Importanța pe care o are această independență este exprimată în Recomandarea Rec(2000)21 Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei în următorii termeni: „1) Avocații ar trebui să fie autorizați și încurajați să creeze și să devină membri ai asociațiilor profesionale locale, naționale și internaționale care, fie luate aparte sau mai multe, sunt împuternicite să amelioreze deontologia și să garanteze independența și interesele avocaților. 2) Barourile sau alte asociații profesionale de avocați ar trebui să fie instituții autonome și independente de autorități și de public”. Preambulul la recomandarea respectivă subliniază că importanța pentru avocați de a se organiza în cadrul unor organizații independente rezultă din faptul că ar fi de dorit să se supravegheze ca responsabilitățile avocaților să fie exercitate în mod adecvat și conștient, în special, din necesitatea pentru avocați de a găsi un echilibru adecvat între îndatoririle lor față de instanțele judecătorești și cele față de clienți. Nu poate fi negat faptul că critica formulată de către reclamant cu privire la hotărârea Curții Constituționale se referea la o chestiune de interes general și nu ar fi trebuit reprimată de către organele de stat într-o societate democratică.

Chiar dacă presupunem că afirmațiile reclamantului ar fi putut fi interpretate ca o lipsă de respect față de Curtea Constituțională (paragraful 36 din hotărâre), interesul general – în această cauză de a autoriza o dezbateră publică cu privire la independența avocaților – implică interesul judecătorilor Curții Constituționale de a se apăra de critici similare celor exprimate de reclamant în interviul acordat, critici care în realitate au fost concise și nu au constituit un atac personal la adresa acestor judecători (ca exemplu opus a se vedea, cauzele *Barford v. Danemark*, hotărâre din 22 februarie 1989, seria A nr.149, și *Perna v. Italie* [GC], nr.48898/99, CEDH 2003-V). Iată de ce, chiar dacă am presupune că ingerința ar fi urmărit un scop legitim, ea nu ar fi putut fi considerată, în opinia mea, ca fiind „necesară”.

Continuând raționamentul meu, eu nu împărtășesc opinia majorității potrivit căreia constatarea unei violări constituie în sine o satisfacție echitabilă suficientă pentru prejudiciul moral suferit de reclamant. Este rezonabil din partea reclamantului să susțină faptul că condamnarea sa a afectat grav reputația sa de avocat și de președinte al Uniunii Avocaților, care a pledat pentru dreptul la apărare în general. Prin urmare, ar fi fost justificat dacă i s-ar fi acordat o reparație echitabilă (a se vedea, de exemplu, *Nikula v. Finlande*, nr. 31611/96, CEDH 2002-II).

Eu, de asemenea, nu pot să cad de acord cu decizia de a nu rambursa reclamantului costurile și cheltuielile, pentru care reclamantul a pretins 2 000 dolari americani. Cu toate că el nu a fost reprezentat în fața Curții, el însuși fiind avocat, el a trebuit să dedice ore de lucru pentru cererea sa pe care a depus-o la Curte. Mai mult, reclamantul a susținut faptul, în mod logic, în opinia mea, că a avut anumite cheltuieli de ordin administrativ, precum cheltuieli de secretariat, xerocopiere și alte cheltuieli diverse. Pretențiile sale la acest capitol nu-mi par exagerate, dar chiar dacă acestea ar fi fost exagerate, nu a existat niciun motiv pentru a nu-i acorda nicio compensație cu acest titlu (*Foley v. Royaume-Uni*, nr.39197/98, 22 octombrie 2002).

Respingând pretențiile reclamantului, solicitate în virtutea articolului 41, Curtea, în opinia mea, nu a acordat o importanță suficientă gravității ingerinței care a constituit o încălcare a dreptului reclamantului la libertatea de exprimare, garantat de articolul 10 al Convenției.

OPINIA DISIDENTĂ A JUDECĂTORULUI PAVLOVSKI

(Traducere)

În această cauză, majoritatea camerei a constatat violarea drepturilor reclamantului garantate de articolul 10 al Convenției. Spre marele meu regret, eu nu pot să subscriu la această concluzie.

Eu nu pun la îndoială existența unei ingerințe în această cauză. Problema se referă, în opinia mea, la justificarea acestei ingerințe în virtutea articolului 10 § 2 al Convenției. Prin urmare, trebuie de examinat dacă măsura litigioasă a fost „prevăzută de lege”, a urmărit un scop legitim și a fost „necesară într-o societate democratică” în sensul prevederilor respective (*Lingens v. Autriche*, hotărâre din 8 iulie 1986, seria A nr. 103, pp. 24-25, §§ 34-37).

I. „Prevăzută de lege”

Cu privire la semnificația noțiunii „prevăzută de lege”, Curtea, în hotărârea sa *Sunday Times v. Royaume-Uni* (nr. 1) (hotărâre din 26 aprilie 1979, seria A nr. 30, p. 31 § 49) a declarat următoarele:

„Potrivit Curții, următoarele două condiții se numără printre cele care rezultă din noțiunea „prevăzute de lege”. *Mai întâi de toate, „legea” trebuie să fie suficient de accesibilă: cetățeanul trebuie să poată dispune de indicii cu privire la normele juridice aplicabile într-o anumită cauză. În al doilea rând, nu poate fi considerată „lege” decât o normă enunțată cu destulă precizie, astfel încât să permită cetățeanului să decidă comportamentul său, iar în caz de necesitate, să beneficieze de consultanță din partea persoanelor competente, să poată să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele care pot să rezulte dintr-un fapt determinat. Consecințele respective nu trebuie să fie previzibile cu certitudine absolută. De altfel, certitudinea, deși este foarte binevenită, este însoțită deseori de o rigiditate excesivă; or, dreptul trebuie să se adapteze la schimbările de situație. De asemenea, multe legi conțin, prin natura lucrurilor, formulări mai mult sau mai puțin vagi, ale căror interpretare și aplicare este pusă în sarcina practicii*”. (caracterele italice au fost adăugate de mine)

Aplicând principiile sus-menționate în această cauză, trebuie notate următoarele:

Accesibilitatea generală a Codului jurisdicției constituționale nu este o problemă. Acest text este publicat în Monitorul Oficial, unde sunt publicate sistematic textele normative, la fel acest cod poate fi găsit pe diverse site-uri de Internet, de exemplu, pe cel al Curții Constituționale (www.ccrm.rol.md), pe site-ul care conține texte normative (www.docs.md), etc.

În ceea ce privește calitatea legii, eu consider că textul acestei legi este suficient de precis, dat fiind faptul că el a fost elaborat ținându-se cont de toate elementele cerute de tehnicile legislative.

Să examinăm, în cele ce urmează, prevederile pertinente ale Codului jurisdicției constituționale:

Articolul 81

Asigurarea exercitării jurisdicției constituționale

„1. Pentru a apăra demnitatea judecătorilor Curții Constituționale, a participanților la proces și pentru a asigura condiții de exercitare a jurisdicției constituționale, Curtea este în drept să ia măsurile prevăzute la articolul 82. ”

Articolul 82

Răspunderea pentru încălcarea procedurii jurisdicției constituționale

„(1) În vederea asigurării exercitării jurisdicției constituționale, se prevede răspundere administrativă, sub formă de amendă de până la 25 salarii minime, pentru:

- (a) declarații neconstituționale, indiferent de modul lor de exprimare;
- (b) imixtiune la activitatea procedurală a judecătorilor Curții Constituționale, încercare de a exercita influență asupra lor prin metode neprocedurale;
- (c) neîndeplinire nemotivată, în modul și în termenii stabiliți, a cerințelor judecătorilor Curții, neexecutare a hotărârilor și avizelor Curții;
- (d) încălcare a jurământului judiciar;
- (e) manifestare a lipsei de respect față de Curtea Constituțională prin nesocotirea dispozițiilor date de președintele ședinței, prin încălcare a ordinii în ședință, precum și săvârșirea altor fapte care denotă desconsiderare vădită față de Curte, de procedura jurisdicției constituționale.

(2) Măsurile de asigurare a unor condiții normale pentru exercitarea jurisdicției constituționale se întreprind prin decizie a președintelui ședinței, care se consemnează în procesul-verbal al ședinței sau se anexează la el.

(3) Amendă se plătește în decursul a 15 zile de la data înștiințării persoanei amendate despre aplicarea ei. Dacă persoana refuză să plătească amendă ori nu o plătește în termen, decizia Curții Constituționale se execută în condițiile legii, în temeiul extrasului din procesul-verbal al ședinței sau al deciziei președintelui ședinței. ”

Astfel, concluziile mele sunt următoarele:

1. Această lege definește clar o „necesitate socială imperioasă” de a proteja demnitatea judecătorilor Curții Constituționale și de a asigura condițiile corespunzătoare pentru exercitarea funcțiilor lor.

2. Legea enumeră faptele pe care legislatorul le consideră ilegale, în special cele care denotă o „desconsiderare vădită față de Curte și de procedura jurisdicției constituționale”.

3. Legea prevede măsurile aplicabile celor care o încalcă, și anume „o amendă administrativă maximă de 25 salarii minime”.

Aceste elemente mă duc la concluzia că prevederile Codului jurisdicției constituționale permit cetățenilor, așa precum, de altfel, s-a subliniat în hotărârea *Sunday Times (nr.1)* menționată mai sus, „(...) să poată să prevadă, în mod rezonabil, în dependență de circumstanțele cauzei,

consecințele care pot să rezulte dintr-un fapt determinat”, deoarece legea descrie faptele și consecințele negative care pot rezulta din acestea.

Prin urmare, eu consider că prevederile legale ale Codului jurisdicției constituționale sunt de o calitate suficientă pentru a conchide că reclamantul era în măsură să prevadă, „în mod rezonabil, în dependență de circumstanțele cauzei” riscurile care pot surveni din manifestarea unei desconsiderări vădite față de Curtea Constituțională și procedura jurisdicției constituționale.

În concluzie, ingerința a fost „prevăzută de lege” în această cauză.

II. Scopul legitim urmărit

Nici reclamantul și nici guvernul nu contestă faptul că amenda aplicată a urmărit scopul legitim de a apăra autoritatea, independența și imparțialitatea puterii judecătorești.

III. „Necesară într-o societate democratică”

Diverse jurisdicții internaționale au confirmat, de nenumărate ori, că o putere judiciară independentă și imparțială este un instrument indispensabil oricărui stat democratic. Acesta este un element esențial al unui sistem politic bazat pe preeminența dreptului. Este clar că toate statele sunt nu numai autorizate, dar și obligate să întreprindă toate măsurile necesare pentru a apăra demnitatea judecătorilor și autoritatea instanțelor judecătorești. Mai mult, statele trebuie să supravegheze ca reprezentanții puterii judiciare să poată să-și exercite funcțiile lor fără a fi expuși unor presiuni ilegale, în special, presiunilor psihologice, și să poată să-și bazeze hotărârile lor pe mijloace de drept pertinente, și nu pe o justificare viciată de amenințări, insulte, afirmații defăimătoare, calomnie sau alte forme de influență ilegală.

Inviolabilitatea judecătorească, care este o garanție a independenței judecătorilor, nu este un privilegiu, dar o condiție necesară pentru exercitarea obiectivă și imparțială a funcțiilor lor profesionale. Judecătorii, fiind chemați să se pronunțe în ultimă instanță asupra unor chestiuni cu privire la viața, libertățile, drepturile, obligațiile și bunurile cetățenilor, trebuie să inspire încredere justițiabililor, care trebuie convinși că funcția judiciară este exercitată în deplină independență. Menținerea și sporirea încrederii publice în puterea judiciară sunt recunoscute ca fiind o necesitate publică care răspunde interesului general al societății.

În „Principiile fundamentale cu privire la independența magistraturii”, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a declarat următoarele:

„Independența magistraturii este garantată de către stat și prevăzută de Constituție și legislația națională. Ea impune tuturor instituțiilor guvernamentale, precum și altor instituții, să respecte independența magistraturii. (...) Magistrații judecă cauzele

prezentate lor spre examinare, în mod imparțial, conform faptelor și legii, fără restricții și fără a fi supuși unor influențe, presiuni, amenințări sau ingerințe necorespunzătoare, directe sau indirecte, din partea oricărei persoane, indiferent de motiv”.

Aceeași chestiune constituie obiectul Recomandării R(94)12 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru statele membre cu privire la independența, eficacitatea și rolul judecătorilor (adoptată la 13 octombrie 1994, în cadrul celei de-a 518-a reuniuni a Delegaților Miniștrilor), care prevede următoarele:

„Independența judecătorilor trebuie să fie garantată conform prevederilor Convenției și principiilor constituționale, de exemplu prin introducerea unor prevederi speciale în acest sens în Constituții și alte texte legislative sau prin încorporarea prevederilor prezentei recomandări în dreptul intern. (...) Judecătorii trebuie să pronunțe hotărârile lor în deplină independență și să poată să-și exercite funcțiile fără restricții și fără a fi supuși unor influențe, presiuni, amenințări sau ingerințe necorespunzătoare, directe sau indirecte din partea oricărei persoane, indiferent de motiv. *Legea trebuie să prevadă sancțiuni împotriva persoanelor care influențează prin astfel de modalități judecătorii.* Judecătorii trebuie să fie absolut liberi să se pronunțe asupra cauzelor prezentate lor spre examinare, în mod imparțial, în conformitate cu intima lor convingere și propria interpretare a faptelor, precum și conform normelor legale în vigoare. (...) Judecătorii trebuie să dispună de împuterniciri suficiente și să fie în măsură să le exercite pentru a-și îndeplini funcțiile, a-și apăra autoritatea, precum și demnitatea instanței judecătorești (...)”.

Ansamblul acestor prevederi arată, în mod incontestabil, că protecția demnității instanțelor judecătorești și a judecătorilor împotriva influenței necorespunzătoare și apărarea independenței puterii judiciare sunt absolut necesare într-o societate democratică.

Unicul mijloc de care dispune statul pentru a-și îndeplini obligațiile sale este de a sancționa încălcările acestor principii. Aceasta este inevitabil calea aleasă de legislatorul moldovenesc, care interzice, prin aplicarea pedepsei cu amenda, faptele care denotă o desconsiderare vădită față de Curtea Constituțională și procedura jurisdicției constituționale.

În această cauză, reclamantul a formulat trei observații, criticând hotărârea Curții Constituționale.

1. În opinia reclamantului, această hotărâre ar fi avut drept consecință instaurarea unui haos total în organizarea profesiei de avocat. Conform acestuia, nu va mai exista o organizare profesională unică și niciun stat unitar. Impozitele nu vor fi achitate. Nu va mai exista niciun control și, în consecință, nici etică, disciplină și responsabilitate.

2. Reclamantul a pus la îndoială chiar și constituționalitatea Curții Constituționale.

3. El a acuzat Curtea Constituțională că nu are niciun respect față de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența sa.

Conform Recomandării Rec(2000)21 a Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre cu privire la libertatea exercitării profesiei de avocat (adoptată la 25 octombrie 2000 în cadrul reuniunii a 727-a a Delegaților

Miniștrilor), „avocații trebuie să *respecte autoritatea judecătorească* și să-și exercite funcțiile lor în fața instanțelor de judecată în conformitate cu legislația și alte prevederi legale naționale (...)”.

Aceeași idee a fost expusă în hotărârea *Schopfer v. Suisse* (20 mai 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-III, p. 1052-1053, § 29): „Curtea reamintește că statutul specific al avocaților îi situează într-o poziție centrală în administrarea justiției, ca intermediari între justițiabili și instanțele judecătorești, ceea ce explică restricțiile de conduită impuse în mod normal membrilor baroului”.

Printre altele, Curtea a declarat deja că instanțele de judecată, care sunt garanți ai justiției și ale căror misiune este fundamentală într-un stat de drept, au nevoie de încrederea publicului (*De Haes et Gijssels v. Belgique*, hotărâre din 24 februarie 1997, *Recueil* 1997-I, p. 233-234, § 37). Având în vedere rolul cheie al avocaților, de la ei se așteaptă să contribuie la buna funcționare a justiției și, astfel, la încrederea publicului în aceasta.

În această cauză, la fel ca și în cauza *Schopfer*, reclamantul nu a criticat motivativul hotărârii Curții Constituționale, dar a făcut afirmații defăimătoare la adresa judecătorilor acestei jurisdicții, precum și la adresa însăși a Curții Constituționale, cea mai înaltă autoritate judiciară din stat.

În opinia mea, afirmațiile defăimătoare ale reclamantului nu arată niciun respect pentru autoritatea judiciară, așa precum o cere Recomandarea Rec(2000)21 menționată mai sus a Comitetului de Miniștri, nici intenția „de a contribui la buna funcționare a justiției și, astfel, la încrederea publicului în aceasta”, conform hotărârii *Schopfer*.

Chiar și o analiză superficială a afirmațiilor reclamantului arată că, în interviul său, el a căutat să compenseze lipsa de argumente juridice, încercând să zdruncine încrederea publicului în cea mai înaltă autoritate judecătorească și s-o discrediteze, făcând aluzii, pe de o parte, la ignoranța juridică a membrilor Curții Constituționale, care, în opinia reclamantului, nu respectă Curtea Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența ei, iar pe de altă parte, la atitudinea neglijentă față de obligațiile lor profesionale, provocând, astfel, haos și anarhie în stat și, mai mult, distrugând unitatea statului.

Îmi este greu să cred că intenția autorilor Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale a fost de a proteja la nivel internațional, prin prevederile articolului 10, persoanele care zdruncină încrederea publicului în puterea judiciară, discreditează cea mai înaltă autoritate judiciară a statului și fac afirmații defăimătoare la adresa membrilor Curții Constituționale.

De asemenea, eu nu am niciun dubiu că reclamantul, prin comportamentul său, a comis fapte ce denotă o desconsiderare vădită față de Curtea Constituțională și procedura jurisdicției constituționale, și, prin urmare, este supus răspunderii administrative în conformitate cu Codul

jurisdicției constituționale. Un asemenea comportament nu ar trebui, prin definiție, protejat de articolul 10 al Convenției.

„Proportionalitatea ingerinței cu scopul legitim urmărit”

Înainte de a analiza întrebarea cu privire la proportionalitatea sancțiunii aplicate reclamantului, eu consider util, pentru a evita orice neînțelegere, de a prezenta câteva precizări referitoare la noțiunea de „salariu minim lunar” (în continuare, „salariu minim”).

Spre deosebire de multe state europene, unde salariul minim reflectă suma necesară pentru subzistență, în Republica Moldova un salariu minim reprezintă o unitate care servește la calcularea salariului de bază al funcționarilor de stat și la calcularea amenzilor.

Noțiunea de „salariu minim” a fost introdusă prin Legea nr. 1432-XIV din 28 decembrie 2000 „privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim”. Această lege stabilește salariul minim de 18 lei (MDL) (circa 1,125 euro) și prevede în articolul 7 că această sumă se va aplica pentru calcularea amenzilor, până la adoptarea noilor coduri - penal, de procedură penală, de procedură civilă și cu privire la contravențiile administrative.

Regulile cu privire la metoda de calculare a salariilor achitate din bugetul de stat prevăd, pentru calcularea acestor salarii, aplicarea coeficienților speciali de înmulțire care sunt determinați în dependență de postul persoanei și salariul minim. La salariul de bază se adaugă diverse suplimente prevăzute de lege. La 1 aprilie 2001, guvernul moldovenesc a stabilit salariul minim pentru funcționarii de stat de 100 MDL. Totuși, suma utilizată la calcularea amenzilor a rămas neschimbată (18 lei).

În ceea ce privește proportionalitatea, în opinia mea, trebuie de menționat următoarele:

Analiza proportionalității necesită punerea în echilibru a imperativelor scopurilor enumerate în articolul 10 § 2 al Convenției cu imperativele inițierii unei dezbateri libere a problemelor de interes public (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Lingens*, citată mai sus, p. 26, § 42). Pentru a stabili un echilibru just între acestea, Curtea nu trebuie să uite că este important să supravegheze ca frica de sancțiuni penale sau alte sancțiuni să nu descurajeze cetățenii să se pronunțe asupra problemelor de interes public (*Barfod v. Danemark*, hotărâre din 22 februarie 1989, seria A nr. 149, p.12, § 29).

Astfel, după cum am menționat, Codul jurisdicției constituționale reglementează apărarea demnității judecătorilor Curții Constituționale și asigură condiții corespunzătoare pentru exercitarea funcțiilor lor, încălcarea acestor prevederi fiind sancționată cu amendă maximă de 25 salarii minime, adică 450 lei sau circa 28,1 euro.

Reclamantului i s-a aplicat o amendă mai ușoară, în valoare de 360 lei. Ne putem întreba dacă această amendă este prea mare. Din punct de vedere teoretic, această întrebare poate fi analizată sub diferite aspecte:

1. sub aspectul dreptului administrativ moldovenesc în general;
2. sub aspectul prevederilor legale cu privire la responsabilitatea pentru faptele care denotă o „desconsiderare față de Curtea Constituțională”; sau
3. sub aspectul situației financiare a reclamantului.

Eu voi analiza pe scurt proporționalitatea sancțiunii impuse reclamantului în conformitate cu aceste trei aspecte.

Codul cu privire la contravențiile administrative prevede diverse tipuri de sancțiuni, inclusiv arestul administrativ și amenda. În ceea ce privește amenda, articolul 26 al Codului prevede, în principiu, că pentru diverse tipuri de contravenții, cetățenii sunt pasibili de amenzi maxime de 50 de salarii minime, iar pentru funcționari de stat de 300 de salarii minime. În anumite cazuri, amenda se poate ridica la 3 000 de salarii minime. Președintelui baroului, fiind funcționar, în virtutea dreptului intern, în anumite cazuri, i se poate aplica o amendă între 300 și 3 000 de salarii minime, în dependență de natura contravenției. Dat fiind acest fapt, eu consider că sancțiunea impusă în această cauză a fost simbolică sau, cel puțin, nu a fost excesivă.

Cu privire la prevederile legale generale, sancțiunile impuse pentru comiterea faptelor care denotă lipsă de respect (desconsiderare) față de instanțele de judecată sunt stabilite de articolul 200/7 al Codului cu privire la contravențiile administrative, care prevede o amendă maximă de 25 de salarii minime sau arest administrativ de maximum 15 zile. În conformitate cu Codul jurisdicției constituționale, autorii unor fapte similare comise împotriva Curții Constituționale sunt pasibili numai de pedeapsa cu amendă. Astfel, dacă noi comparăm sancțiunile prevăzute de prevederile legale generale cu sancțiunea impusă în această cauză, atunci aceasta nu ar putea fi considerată o pedeapsă de natură să „descurajeze” reclamantul.

Având în vedere principiul individualizării pedepselor, modul cel mai adecvat de a stabili dacă sancțiunea aplicată reclamantului a fost proporțională este de a compara suma amenzii impuse cu veniturile reclamantului. Astfel, ar fi posibil de apreciat dacă sancțiunea a putut „descuraja” reclamantul.

În opinia mea, această întrebare este crucială, având în vedere următorul exemplu: o amendă de 360 lei aplicată unei persoane care câștigă aproximativ 300 lei lunar este o pedeapsă relativ grea, dar pentru o persoană care are un venit lunar de 3 000 lei, este o sancțiune ușoară. Din aceste motive, eu aș fi dorit să dispun de informații suplimentare cu privire la veniturile reclamantului. Deoarece camera nu dispune de asemenea informații, eu nu pot decât să compar amenda aplicată în această cauză cu standardul mediu de viață în Republica Moldova, adică 1 000 lei moldovenești lunar. Este puțin probabil ca veniturile președintelui baroului

să fie mai mici. De asemenea, dacă comparăm suma amenzii aplicate reclamantului cu venitul mediu lunar, observăm că ea este de două ori și jumătate mai mică. Aceste elemente demonstrează că amenda impusă în această cauză nu a fost excesivă și că ea poate fi considerată proporțională.

Indiferent de punctul de vedere adoptat, ajungem la concluzia că guvernul pârât, sancționând reclamantul pentru desconsiderare față de Curtea Constituțională, nu a depășit limitele proporționalității.

În concluzie, ținând cont de cele menționate mai sus, eu nu constat nicio încălcare a drepturilor reclamantului garantate de articolul 10 al Convenției.